

És még egyet! A jezsuiták *ingyen* tanítottak, Magyarországon is. Gondoskodtak továbbá a fizetéses nemesi konviktusok mellett szinté minden magyar városban a »Seminarium pauperum« felállításáról. Ezekben az internátusokban meleg hajlékot biztosítottak a XVII. és XVIII. század szegénysorsú, de tehetséges magyar diákjainak. Az ilyen internátusokat alapítványok (fekvő birtokokban, pénzben) látták el a szükségesekkel, de maga a jezsuita rend is okos és színvonalas gazdálkodással, normális kamatra kiadott tőkénének gyümölcsöztetésével hozzájárult ehhez, nem is szólva az e célra üzembehelyezett sörgyárak és gyógyszerárak jövedelméről.¹

Mikor 1773-ban a jezsuita rendet ideiglenesen feloszlatták, a »holtkéz«-nek semmiképpen sem nevezhető jezsuita vagyonból Magyarországon »Katolikus Tanulmányi Alap« létesült. Ebből tartják ma fenn részben a budapesti kir. kat. egyetemi gimnáziumot, továbbá a dombóvári, jászapátii, mezőkövesdi, miskolci, nyíregyházi, szatmári kir. kat. gimnáziumokat, a szombathelyi premontrei, a piarista budapesti, magyaróvári, nagykanizsai, sátoraljaújhelyi, tatai gimnáziumokat és a szegedi kir. kat. tanítóképzőt.

A jezsuita »nevelés«-ről, a mai lélektani kutatás megvilágítása mellett külön tanulmányban értekezünk.

Olasz Péter.

S Z E M L E.

Tervek, javaslatok, gondolatok.

Az életnevelés és a polgári iskola.

Már a régi klasszikus világban ismert szállóige volt: Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. Ahány pedagógiai újító csak fellépett az emberiség történetében, erről az igazságról egyik sem feledkezett meg. Legféljebb abban volt különbség, hogy némelyik az életrevaló nevelést erősebben hangsúlyozta, a másik pedig egyéb szempontokat emelt ki, bár amannak lényegéről feltétlenül meg volt győződve.

A nagy világgégés után a neveléstudományban igen nagy volt az élénkség. A győztesek és legyőzöttek egyaránt érezték, hogy hazájuk sorsa az ifjúság kezébe van letéve. Az új társadalmi mozgalmak a régi világ híveit elsöpréssel fenyegették. Akié az ifjúság,

¹ *Irodalom* (a szöveg közben idézettekén kívül): *Hets Aurélián dr.*, A jezsuiták iskolái Magyarországon a 18. század közepén. Pannonhalma 1938. 90. l. — *Dr. Stanislaus v. Dunin-Borkowsky S. J.*, Zur Erziehungsart in der Gesellschaft Jesu. Die Erziehung. 1927. Heft. 7., 369—395. — *Jesuitenlexikon.* (L. Koch) Paderborn, 1934. 1878. l.

azé a jövő, hangzott mindenünnen. Olyan ifjúságot akartak nevelni, mely erkölcsében megingathatatlan, értelmében megfontolt, akaratában pedig minden jó és nemes iránt tettekesz. Az iskola szerepe mindíg felelősségteljesebb lett. Az emberek úgy érezték, hogy az iskolának nem szabad elmaradnia a létért való nagy versengésben, és ezért az iskolák megreformálását sürgették. A pedagógia volt az a terület, amelyen mindenki szabadon járhatott. Pedagógusok és laikusok, illetékesek és illetéktelenek mind megújulást sürgették. Szinte refrén szerint hangzott a súlyos bírálat, hogy az iskola nem nevel az életre. Azt hirdették, hogy új alapokra kell fektetni az oktatást, amelynek csak egy célja lehet: az életnevelés. De ha a ember megkérdezte az elégedetleneket, a sürgetőket, hogy mit is értenek rajta, és hogy mi a megoldás módja, pontos választ nem igen tudtak adni. Egyesek élelmességre céloztak, mások a gyakorlati és hasznosságai szempontok erősebb hangsúlyozását említették. Voltak olyanok, kik az iskolában szerzett ismereteket úgy értékelték, hogy az életben az egyén szempontjából, vagy az egyén érdekében felhasználhatók-e. Ezeknél az egyéni életnevelés volt a fontos.

Egyesek a polgári iskola reformját is kívánják. Azt hirdetik, hogy a polgári iskola az élet iskolája, ezért a régi elveket teljesen mellőzni kell. Igaz, hogy a Tantervi Utasítás erősen hangsúlyozza a gyakorlati irányú képzést, de ugyanakkor nyomatékosan kiemeli, hogy azért igyekezni kell a közéleti műveltséget alkotó ismeretek körét rövidebb idő alatt, de azért lehetőleg teljességükben felölelni. Bármely iskolatípusról is van szó, a nevelés magasabb célkitűzéseit egy sem mellőzheti. Az anyagi nevelést teljesen háttérbe kell szorítani, mert a gyakorlatiasságnak a nemzetnevelés nagy adataihoz kell igazodni. »A polgári iskolának is az a rendeltetése, hogy tanítványait a nemzet értékes tagjaivá, jó állampolgárokká nevelje. Az az ember ilyen, aki alárendelni tudja magát a közösség érdekeinek, de megítélni is tudja, hogy mi az az érdek, amelyet szolgálni fog. Olyan emberekre van szükségünk, kikben fejlett a nemzeti tudatosság s a nemzet közös munkájában való részvételre a készség és a képesség.« (Utasítások.)

Tisztán láthatjuk ebből, hogy a polgári iskola erős gyakorlatiassága nincs ellentétben a magasabb célkitűzésekkel. Hiszen külső és belső felépítése, szervezete, módszere a polgári iskola fenti két-
tős feladatát igen szépen megoldja, értelmi, érzelmi és akarat-
nevelési tényezők segítségével dolgozni tudó és dolgozni akaró polgárokat igyekszik nevelni. A nemzet nagy érdekeit kell szem-
előtt tartani, de úgy, hogy a közösségi neveléssel kapcsolatban az
egyéni nevelésre is nagy gondot fordítsunk. Munkánk akkor lesz
eredményes, ha az ifjú felnöve, egyéni érdekeit a nemzet közös
akaratának alá tudja rendelni. Hogy az iskola e nemzetnevelő szere-
pét betölthesse, ahhoz nyugodt légkörre van szükség. Igen fontos,

hogy a körülötte működő társadalmi erők ne zavarják belső munkáját, ámbár az iskola nem függetlenítheti magát teljesen a társadalmi mozgalmak hullámzásaitól.

Az emberek egy része a multból kiábrándult, a bizonytalan jelennel elégedetlen és változást vár. Hogy milyen lesz a jövő, azt nem tudja, de azt hiszi, hogy a ledólt világ romjaiból majd csak fel tudja építeni a szociális igazságon nyugvó új államot. Természetes, hogy az iskola az erőszakosan újtók pártjára sohasem állhat, mert nem lehet fantasztá tervezetések melegágya. Mint konzervatív intézménynek az a hivatása, hogy a multat és a jövőt áthidalja. A pedagógusnak az élet ütőerén kell tartania a kezét, így biztosíthatja magát, hogy az élet rohanó szekereéről le nem marad.

Az életrenevelést röviden a következőképen határozhatjuk meg: olyanná képezni az ifjút, hogy a húsz évszázados keresztény kultúra és a nemzeti gondolat alapján állva a társadalom hasznos, dolgozó tagjává válhasson. Ha ezt tekintjük legfőbb célunknak, akkor a polgári iskola valóban az élet iskolája. A szaktárgyakban csak a munkára való nevelés eszközeit lássuk. »Nem a tananyag részletező tanítása a fontos, hanem az, hogy milyen szellemben tanítunk és hogyan tudunk eszes embereket nevelni a legfontosabb anyagrészek módszeres feldolgozásával.« (Pintér Jenő.). Ha a különböző tantárgyakkal való foglalkozás közben az önálló kezdeményező képesség csak egy jöttányival is fejlődik naponként, tanításunk és nevelésünk eredményével meg lehetünk elégedve.

A tanár hivatása és a nemzetnevelő munka annyira összefügg egymással, hogy a kettőt szétválasztani nem is lehet. A polgári iskolában a tanárnak annál súlyosabb a feladata, mert növendékeink nagy többsége az iskola padjaiból kikerül az életbe. Nem kísérletezhetünk, nem reformálhatunk, nem változtathatunk máról holnapra, mert ha csak félembereket küldünk ki az életbe, ennek kárát megérzi az egész társadalom. A sikerre vezető utat gróf Teleki Pál miniszterelnök így jelölte meg: »A tanár az osztályban is, az osztályon, az iskolán kívül is irányítsa, segítse, emelje fel, vigasztalja, erősítse a tanulót és mindezt úgy, hogy tanítsa meg a saját lábán járni.« Ezt a meggyőződést kell minden tanárnak vállalnia és e szerint kell cselekednie. E hitvallás pedig nem egyéb, mint a munkáltatva tanító módszer szabatos megfogalmazása.

Ezt a hitvallást egyéniségének súlyával kell a tanárnak alátámasztania. Nem elég csak hirdetni, hanem magának is aszerint kell cselekedni. A tanár példás élete különösen nagy hatással van az életbe kikerülő ifjúra. Ha az életrenevelést százszázaléki meg akarjuk valósítani, a nevelő munka egész embert, egész egyéniséget kíván. »Meg kell teremtenünk azt az egészséges légkört, amely az életvidám, daloslelkű, cselekvő és alkotó gyermek életeleme. A

nevelők példaszerű közvetlensége, szeretete, türelme, megértése, jósága gyakorolja azt az állandó hatást, amely a jeles tulajdonságokkal ékeskedő igaz ember kialakítására vezet.«

Ez a tökéletesebb embertípus a mi ideálunk, amely a világnézetek harca idején is megtalálja az igaz utat. Az életrenevelést a nemzetnevelés problémájával kell összekötni. A tanuló benne él az életben és abból kiszakítani nem lehet és nem is szabad. A szülői ház, a társadalom, a sajtó, a plakátok mind erős hatással vannak rá. A mai kor életrenevelése szociális és világnézeti.

Ezeket a magasabb célkitűzéseket egy-két tanár megvalósítani nem tudja. Közös munkára van szükség a közös cél érdekében. Ha teljes lesz az összhang nemcsak a nevelési elvek hirdetésében, hanem a gyakorlati megvalósításhoz vezető módzatokban is, az eredmény nem maradhat el.

Vavrincez Béla.

I R O D A L O M.

Kornis Gyula: A magyar politika hősei. Budapest, 1940., 4.-r., 460 lap.

Beöthy Zsoltnál olvassuk a magyar irodalom kis-tükreben, hogy »a nemzet közérdeke már a középkorban foglalkoztatott mindenkit«; annyira, hogy Freisingeni Ottó, XII. századi német történetíró, a magyar léleknek ezt a vonását külön megemlítésre méltónak találja s a régi görögök politikai szenvedélyéhez hasonlítja. Szeretnők hinni, hogy a nagyhirű nyugati történetíró, mikor e nyilatkozatát leírta, nem csak a némileg már akkor is jelentkezett »nemzeti átok«-ra: a pártoskodás és civakodás, armánykodás és fondorkodás életformájára, a napi politika kárhuzatos Pandora-szelencéjére gondolt, hanem olyasmire, mint az utókor föntemplített lelkes magyar tudósa, a nemzeti géniusz panegirikusa, kinek hite szerint a magyarnak alkotmánya, szabad intézményei, vármegyéi, országgyűlései, melyek a nemzet táboraiból alakultak, mind erősítették jellemének magasztos vonását: a nemzeti összetartás eleven és tevékeny érzését, egyszóval a magasabbrendű, nemes értelemben vett politikai lelkületet és érzéket. Ennek értelmében alakult úgy dicső multunkban a közszellem, hogy »pártok és felekezetek, melyek gondolatban a legtávolabb állottak egymástól, a sugalló közérzésben egyek voltak s a leghevesebb személyi és pártviszályok sem vezettek soha az országnak és nemzetnek megosztására«.

Bizonyára így, csakis így értelmezte könyvünk szerzője szigorú tárgyilagosságával, a történeti tényeknek teljes tudatosságában és nem pusztán lírai hangulatában, a politika fogalmát, melynek tizenkét magyar hőjét új hatalmas tanulmánykötetében bemutatja. S úgy érezzük, hogy bizonyára az egész működésében soha el nem homályosuló nemzetnevelői célzat is vezette törekvésében, hogy a legmagasztosabb nemzeti érzületnek, a közérdek önzetlen